

Департамент культури і туризму
Полтавської обласної державної адміністрації
Полтавська обласна бібліотека для
юнацтва імені Олеса Гончара

***"Олесь Гончар – сумління України,
любов пречиста, пісня і зоря..."***

*Інформаційно-методичні матеріали
до 100-ї річниці від дня народження О. Т. Гончара*

Автор-укладач: Наталія Іванівна Фенько

"Олесь Гончар – сумління України, любов пречиста, пісня і зоря..." : інформаційно-методичні матеріали до 100-ї річниці від дня народження О. Т. Гончара / автор-укладач Н. І. Фенько ; Полтавська обласна бібліотека для юнацтва ім. Олесь Гончара. – Полтава, 2018. – 28 с.

Інформаційно-методичні матеріали, присвячені 100-річчю від дня народження О. Т. Гончара – поета, прозаїка, громадського діяча, непересічної особистості. Матеріали містять розробки наочних та масових форм роботи з юнацькою та молодіжною аудиторією. Подається список творів письменника, матеріалів про його життя та творчість, цитати і афоризми.

Видання адресоване бібліотечним фахівцям та вчителям-філологам.

*В наших душах слово правди сіяв,
Закликав проснутись нищих сплюх,
Не відійде, не подаленіє
Його образ, його світлий дух!
Буде він собором височіти
На далекі і близькі світи,
І нова Вкраїна свіжі квіти
Не забуде сину принести.
Він для неї пильнував на чатах,
Гідність боронив її всякчас,
Слово Гончара золотокриле
Надихатиме на творчість нас!
П. Ротач "Золотокриле слово Гончара".*

Олесь Терентійович Гончар – славетний представник української літератури, геніальний майстер слова, громадський діяч, яскравий виразник національного характеру, його історичної духовності.

Творчість Олесья Гончара відома і шанована в світі. Його твори перекладено на 67 мов. Свідченням високого авторитету письменника не лише в Україні стало присудження йому Міжнародним Біографічним центром у Кембриджі (Англія) почесного титулу "Інтелектуал світу 1992/1993 років".

Олесь Гончар... Майстер... Творець...

Прапорonoсець добра і світла.

Викупаний у євшан-зіллі рідного слова, напоєний цілющою мелодією українського степу, охрещений блискавицями війни, він впевнено вів свою нестримну Бригантину по грізному морю життя до берегів Добра, Любові, Надії.

Коли помер Гомер, сім давньогрецьких міст сперечалися за честь вважатися його батьківщиною. Сторінки щоденникових записів Олесья Терентійовича ставлять філософську багатокрапку в давнішній дискусії між двома сусідніми областями: так чий же Олесь Гончар? Доскіпливо питають – звідки ж таки: з Полтави чи з Дніпропетровська? "І звідтам, і звідтам. Тато й мама помирили..." – занотував письменник.

Але якщо точніше, народився майбутній класик української літератури в будинку на вулиці Петровській, у Ломівці, що входила до адміністративного ареалу міста Катеринослава (тепер Дніпра) 3 квітня 1918 року в робітничій сім'ї. Народила Дніпропетровщина, а зростила Полтавщина – так уже склалося в його напівсирітській долі. Рано втратив батьків. З трьох років виховувався дідусем та бабусею. Перші уроки добра й краси, чесності й душевного максималізму йому дала бабуся, неписьменна віруюча селянка, яка мріяла бачити онука освіченим і "великою людиною".

Семирічку хлопець закінчував у сусідньому селі. Саме тут старий досвічений учитель, який викладав мову й літературу, дав йому, як згадував Гончар, "це чисто українське ім'я Олесь".

Першими літературними вчителями О. Гончара були Тарас Шевченко, Леся Українка, Іван Франко, Іван Нечуй-Левицький, Панас Мирний, Андрій Головка,

Степан Васильченко, Григорій Косинка, чії твори він читав і перечитував з насолодою.

Нестримна жага до читання, до пізнання нового, підтримана у сім'ї та школі, привела Олеся Гончара до вибору майбутньої професії. А починалось усе з "кореспондентських хлібів" у районній газеті: вже у 13 років Гончар почав заробляти гроші, дописуючи до газети, а згодом, ще підлітком, рік після закінчення семирічки працював у її штаті.

Наполегливим був шлях юнака до освіти. Спершу він вступив до Харківського технікуму журналістики ім. М. Островського, де брав участь у літературному гуртку, намагався потрапити до студії при будинку письменників ім. В. Блакитного. Саме під час навчання в технікумі він багато займається самоосвітою, робить перші спроби друкуватися в "Літературній газеті", "Комсомольці України", "Піонерії". Цей час Олесь Гончар вважає справжнісіньким учнівством. Його публікації помітили Ю. Яновський, А. Малишко, П. Панч.

По закінченні технікуму він працює в газеті "Ленінська зміна".

У 1938 році О. Гончар вступив до Харківського університету (філологічний факультет), який "на цілих три роки став рідною домівкою, обдарував щастям дружби". Цього часу він пише оповідання, повість "Стокозове поле" про голодну весну 1933-го, яка у невдало зредагованому, на погляд автора, вигляді була опублікована 1941 року, наукове дослідження поеми "Мойсей" Івана Франка, збирає матеріал для роману про Григорія Сковороду. Під час навчання Олесь Гончар товаришував з поетом і письменником Григорієм Тютюнником.

1941 року вони разом ідуть на фронт у складі студентського батальйону. Під час війни Олеся Терентійовича було двічі поранено: вперше – в боях за Київ, на річці Рось у липні 1941 року, вдруге восени, між Полтавою і Харковом. Дорогами війни він пройшов з гвинтівкою в руках аж до Праги. Має бойові нагороди – три медалі "За відвагу", ордени Слави і Червоної Зірки, медаль за оборону Києва. В години перепочинку з-під його пера виходять вірші, що друкуються у фронтовій пресі. Саме вони стали основою окремої збірки "Фронтіві поезії" (1985) як згадка про бойових побратимів. Сам письменник вважав їх недосконалими: "Стати поетом я не збирався, і віршовані строфи були для мене тільки зручною формою, в яку я міг вмістити згустки своїх фронтових вражень".

У грудні 1945 року після демобілізації з армії Олесь Терентійович оселяється у старшої сестри в Дніпропетровську, де завершує навчання в університеті. Олександра Терентіївна ділилася в тяжкі повоєнні роки з братом шматком хліба, прихистила його, учорашнього фронтовика, а сьогоднішнього студента, у своїй тісній, але наповненій світлом, теплом і любов'ю оселі. Доля на довгі роки роз'єднала сестру і брата, щоб потім звести їх уже дорослих назавжди. Після смерті матері шестирічна Шура залишилася в Ломівці біля батька і злої мачухи, а дорога маленького Саші постелилася на Полтавщину до дідуся та бабусі. Аж через два десятки літ ці рідні по крові люди зустрілися і вже не змогли іти по життю одне без одного до кінця земних днів Олеся Гончара. Письменник дякував Богові, що послав йому "мудру сестру" Олександрю з її "совісним, чесним, надійним" чоловіком Гаврилом та "купою совенят" (прізвище сестри Сова) – племінниками Сергієм і Василем, Вірою й Тетяною.

Враження, нав'язані війною і пережиті серцем, примусили взятися за перо. Сторінка за сторінкою народжується майбутній роман "Прапороносці", 1946 року в журналі "Україна" виходить друком новела "Модри Камень». Ця новела про радянського солдата, який закохався в словацьку дівчину. Для тодішньої влади це був вибух, страшніший за бомбу. Олесь Гончара звинувачували в тому, що він рекомендує радянським людям кидати Батьківщину, зраджувати радянську владу. За таке писання студента-зухвальця стали засуджувати по всій Україні, і вимагати йому суворої кари. Автора звинувачували на зборах, погрожували виключенням з університету. Потім узялися за "Альпи". Порятунку молодого Олесь... Сталін, який запитав Кагановича чи читав він роман українського письменника Гончара про війну. "Ні" – сказав Каганович. "Висувай на Сталінську премію" – наказав Йосип. Лазар покликав письменника до себе, переповів ту розмову, і, коли Гончар повертався в Спілку, уже вся письменницька братія на чолі з Корнійчуком і Стебуном, яка збиралася його розтерзати, мало за поли не хватала від захвату. Такі життєві випробування зробили його хребет негнучким.

Цього ж року у журналі "Вітчизна" вийшла перша книга трилогії "Прапороносці" – "Альпи".

Влітку 1946 року Гончар захистив дипломну роботу за темою: "Новели Василя Стефаника". Невдовзі вступив до аспірантури при Інституті літератури ім. Т. Г. Шевченка АН УРСР. Відтоді й розпочинається професійно-письменницьке життя Олесь Терентійовича Гончара.

Після виходу окремими частинами 1947-1948 рр. в журналі "Вітчизна" (з благословення Ю. Яновського) другої ("Голубий Дунай") і третьої ("Злата Прага") книг трилогії "Прапороносці" до автора приходить справжнє визнання. Ці твори відзначено двома Сталінськими преміями (1948, 1949рр.). Олесь Гончар згадував схвальний відгук Юрія Яновського про найбільш дорогий його серцю твір, написаний у перші повоєнні роки, - роман "Прапороносці", дуже цінував підтримку досвідченого прозаїка за публікацію трилогії у журналі "Вітчизна", дружні поради Яновського-редактора щодо поліпшення мовної майстерності.

В цей самий час Гончара приймають до Спілки письменників.

Згодом з'являється повість "Земля гуде" про полтавських підпільників, 1949 р. – збірка "Новели". У 1950-х роках автор завершує і публікує повісті "Микита Братусь", "Щоб світився вогник", романи "Таврія" (1952) і "Перекоп" (1957) про громадянську війну і революцію в Україні, в яких діють Ленін і Фрунзе. Сьогодні їх сприймають як твори, позначені впливом тоталітарної системи, як данину літературній традиції "соціалістичного реалізму". Але від бездарних посередностей талановиті письменники тим і відрізняються, що знаходять дорогу до сердець своїх читачів.

А потім прийшли 60-ті роки – роки хрущовської "відлиги", XX з'їзд партії, де було розвінчано культ особи Сталіна. Це був час найпліднішої праці Гончара. Твори митця органічно вписалися в літературу "шістдесятників". З-поміж них – роман "Людина і зброя" (1960), удостоєний Державної премії ім. Т. Г. Шевченка в 1962 р., та роман у новелах "Тронка" (1963), за який 1964 р. авторові присуджено Ленінську премію.

Творчі здобутки настільки окрилювали Гончара, що він часом забував, що є заручником існуючої тоталітарної системи, яка може принижувати людську гідність

і жорстоко карати непокірних. Під впливом певних настроїв був написаний роман "Собор" (1968), вилучений реакційною критикою з літературного процесу і заборонений на 20 років! Твір цей викликав неабиякий читацький інтерес, обговорювався і поширювався серед громадськості. Він став одночасно і болем, і гордістю автора.

Принижений тиском критики, О. Гончар намагається спрямувати свою творчість у загальноновизнане русло. Ці настрої відтворилися в суспільних ідеях, що лягли в основу роману "Циклон" (1970) і "Берег любові" (1976), повісті "Бригантина" (1973). У 1982 р. авторові присуджено Державну премію СРСР за роман "Твоя зоря" (1980).

Навчений гірким досвідом, але нестерпний до суспільних проблем, письменник не міг замовчувати наболіле, що знайшло відображення на цьому етапі творчості. Гончар повертається до жанру, з якого починав – новел, оповідань, виступає як публіцист, літературознавець, культуролог, критик. Йому належать книги статей "Наше письменство" (1972), "Письменницькі роздуми" (1980), "Чим живемо" (1991). Понад 1000 статей, промов, нарисів, інтерв'ю, листів, привітань, некрологів, записів до книг музеїв, теле-, радіовиступів тощо – такий підсумок творчої праці Олесь Терентійовича на ниві публіцистики.

О. Гончар неповторний класик письменницької публіцистики другої половини ХХ століття. В основі провідних напрямів його творчості були корінні питання буття українського народу, його минуле, сучасне та майбутнє. У мотивах державотворення, взаємин митця і влади, розвитку національної мови, ставлення до співвітчизників за межами України, збереження довілля, оцінці мистецької спадщини та найвидатніших його представників, ролі молоді в майбутньому нашої держави простежується еволюція світогляду й підходів автора до зображення та оцінки дійсності.

Новий образ Олесь Гончара постав для нас наприкінці багатостраждального ХХ ст. Йдеться про "Катарсис" – його щоденники періоду Другої Світової війни та уривки з інших щоденникових записів. З-поміж усіх оприлюднених мемуарів прозаїка саме "Катарсис" вирізняється особливою публіцистичністю в гостроті оцінок подій і фактів війни, побачених і осмислених Олесем Гончаром, безпосереднім їх учасником. Відчуття, переживання, емоції й настрої передають стан його душі, роботу думки в складних екстремальних умовах буття простого солдата на війні, що ніяк не можна порівняти з аналогічними записами О. Довженка чи П. Тичини. Гірка іронія нашої історії – кращі велети слова могли довіритися тільки сторінкам заповітних записників, продовжуючи цим трагічну традицію, започатковану Т. Шевченком, з його захальною книжечкою. Наприкінці свого життя О. Гончар занотував у щоденнику: "На словах ніби є шана й повага, але ж я бачу їх скрізь, тих жорстокосердих, черствих, внутрішньо байдужих, котрим я здається, навіть заважаю своїм існуванням. Ждуть не діждуться, що я вже ляжу в могилу. Звісно, це не стосується рядових читачів, для них, почувается, я ще чимось дорогий, справді ще потрібний. А ті, сучасні оті жеребчики, що про них писав у листі з приводу "Собору" Григорій (Тютюнник), вони ж зовсім позбавлені у вигаслих душах тепла. Це люди ери жорстокості, і, це ті, що живуть лише для себе, пообпивавшись славою, як павуки. Хіба їм уловити, хіба їм відчути, що цей змучений хворобами "патріарх літератури", за їхнім висловом, після трьох

реанімацій сьогодні змушений думати, як прогодувати сім'ю, а то їм здається, що він все має, все йому, все доступно, він – всемогутній..."

Відкриття "Катарсису" для широкого загалу через кілька років до смерті письменника дало ключ до розуміння істини його духовної еволюції, яка набула чітких ознак християнського світобачення.

Влада намагалася приручити яскраву особистість митця, зробити його своїм. Олесь Гончар відомий як громадський діяч, обіймав відповідальні посади, мав нагороди: член ЦК Компартії України, кандидат у члени ЦК КПРС (з 1976 р.), депутат Верховної Ради СРСР 6-11 скликань, депутат Верховної Ради УРСР, Герой Соціалістичної Праці, голова Українського республіканського комітету захисту миру, член Всесвітньої Ради Миру, лауреат Ленінської премії, Національної премії ім. Т. Г. Шевченка та багатьох державних премій, нагороджений орденами Слави III ст., Вітчизняної війни I ст., Леніна, Жовтневої Революції, Червоної Зірки, Трудового Червоного Прапора, Дружби народів тощо. З 1959 до 1971 рр. він очолював Спілку письменників, багато зробив для збереження і захисту української мови від руйнування і знищення. Імена багатьох письменників, завдячуючи йому, було реабілітовано. Він боровся і захищав переслідуваних владою митців слова, зокрема, В. Земляка, І. Чендея, Л. Костенко і Григора Тютюнника. Першим дав позитивну оцінку творчості В. Симоненка. Тому ім'я О. Гончара ототожнюють з високим поняттям "національне відродження".

Гнів письменника, його протест проти екологічних злочинів у природі й культурі, народжені саме великою любов'ю. Ця любов опромінює сторінки книг Олесь Гончара, створює дивовижну поетичну гармонію української мови, підносить улюблених героїв – людей совісті, честі, обов'язку.

Останні роки життя збіглися з першими кроками молодій українській державі.

Ідея незалежності України завжди була кровною думою О. Гончара, його болем, що не вщухав, соборним дзвоном, заклик до порятунку нації. І коли захищав честь народу від шовіністичного дурману своїми "Прапороносцями" (всі українці зрадники, бо були на окупованій території), і коли писав антикультівський роман "Тронка", і коли першим в українській літературі доторкнувся до теми голодомору в романі "Людина і зброя", і коли будив "лукаво приспану" імперією історичну пам'ять у "Соборі", розвінчував спустошення душ "подвійною мораллю" панівної комуністичної ідеології у своїх блискучих новелах. Повсякчас гнівно таврував яничарів, тих, хто заповзвся із сатанинською послідовністю перетворити Україну в полігон, Чорнобиль, духовну пустелю.

Із цим подвижництвом О. Т. Гончара український народ пов'язує ті авангардні події, якими почалося відродження України, державне оформлення її самостійності, суверенітету. "Суверенітет – ось наша найвища поезія!" – писав Олесь Гончар.

Життя письменника обірвалось 14 липня 1995 року. Серед останніх записів на його письмовому столі були такі: "Духовність – то як озонна піднебесна пелюстка, що так обережно огортає планету і не дає зруйнувати життя, дбати про духовну наповненість душі, про її духовне здоров'я і дбати про середовище, в якому живемо, - це, мабуть, головне, душа й природа в злагоді своїй забезпечать надійність життя".

Незалежна Україна склала свій борг перед великим громадянином і патріотом рідної держави, присвоївши Олесю Терентійовичу 2005 року Указом Президента України звання Героя України, на жаль, посмертно.

Нападки на О. Гончара не припинилися і після смерті. Його звинувачували в апологетиці соціалістичного реалізму, надмірній увазі до нього з боку високих керівників, що виявлялося в присудженні державних премій, створенні своєрідного культу Гончара.

Але, незважаючи на все це, його творчість назавжди стала складовою сучасної класичної української літератури та української культури взагалі, за словами М. Жулинського, Олесь Гончар був духовним лідером української нації і його творча енергія заряджала енергією високого патріотизму. Він є таким і сьогодні. Бо живе його зболене, тривожне й емоційно гаряче слово, уболюючи за єдине його багатство – за любов до України.

Бібліотечним закладам в ювілейний рік видатного письменника-краянина слід активізувати популяризацію творчості митця серед молодіжної аудиторії.

Для розкриття життєтворчості письменника, публіциста, громадського діяча в книгозбірнях доцільно організувати **виставку-посвяту:**

**"Його душа – мов Тронка у степах,
Його душа – Собор надій високих"**

До виставки пропонуємо використати наступну цитату:

*"... Бо вже цвітіння настає пора,
Бо вже весна на кобзі сонця грає...
Вся Україна славить і вітає
Свого Співця –
Олеся Гончара!"*

Д. Кононенко

Назви розділів книжкової виставки можуть відповідати рядкам поезій-посвят Олесеві Гончару:

1. *"Земля ласкавим іменем – Олесь –
Назвала свого кривого полтавця"*
2. *"Він порохом важких доріг пропах,
Він із тривог і болю. Весь – неспокій!"*
3. *"Живуть у Вашім серці і в очах
Солдати, вчителі і хлібороби"*
4. *"...Звівся в небо невмирущого духу
Гончарового слова Собор"*
5. *"На небозводі вічній України
Цвіте зоря Олеся Гончара"*

Також однією з форм популяризації життя і творчості письменника може бути **фотовиставка "Великий син великої родини.**

Він наш увесь. Він твій митець і мій", де в хронологічній послідовності, за допомогою світлин, буде відтворено шлях Митця.

Епіграфом можуть бути рядки Олеся Гончара:

*"Ще квітням зійду
Я в полях України.
Ще вам провіщатиму
Радості день"*

Виставку доречно доповнити книгами письменника та статтями з періодичних видань.

Малі форми популяризації літератури допоможуть розкрити фонд книгозбірні та познайомити велику кількість читачів з літературою, що стосується життя та творчості класика. Кожна бібліотека та її структурні підрозділи (відділи) можуть підготувати та продемонструвати **перегляди**:

- *"Олесь Гончар – совість української нації"*;
- *"Символ духу України"*;
- *"Син України і світу"*;
- *"Олесь Гончар – у серці нації"*;
- *"Він Україні небо прихилив"*.

Однією з поширених форм популяризації читання серед юних користувачів є **літературна подорож**. Назва заходу може бути такою: **"Ім'я високе, світле..."**

Подорож може складатися з кількох зупинок:

Перша зупинка може бути представлена у формі короткої розповіді про життя і творчість письменника *"Чарівник із полтавських земель"*.

Друга у формі коментованого перегляду літератури *"У царині літератури і царстві духу"* допоможе розкрити особистість Олесь Гончара як людини і письменника та познайомить читачів з його літературною спадщиною.

Третя зупинка – *"Від народних джерел до світового визнання"* має відобразити всенародну пам'ять, любов і повагу до всесвітньо відомого Митця.

Слід підкреслити, що О. Гончар є гордістю не тільки України, а й світу. Цю сторінку радимо представити у формі мультимедійної презентації з елементами читання уривків із поетичних творів письменників, присвячених Гончару.

Для ознайомлення з маловідомими фактами життєтворчості О. Гончара та більшого осмислення його поглядів і переконань доцільно провести такий захід як **бібліотечна експедиція** з подальшим обговоренням за творами письменника про Другу Світову війну **"Якщо лишуся живим, розповім про вас..."** Запропоновані до розгляду роман-трилогія "Прапорноносці", "Людина і зброя", "Циклон", збірка «Фронтіві поезії» дадуть можливість молодим користувачам самостійно вивчити і розібратись в запропонованому бібліотекарем матеріалі.

Епіграфом до заходу, можуть бути такі рядки:

*"Слово, в бою огрубіле, у тому краю забрини,
де вишні в убранні білім мене виглядають з війни..."*
О. Гончар

Розпочати захід можна з чергового повідомлення в ЗМІ про військові дії на території нашої держави і підвести до необхідності осмислення одвічності, невідворотності чи аномалії цього явища у суспільному розвитку людства через зображення війни в українській літературі.

Варто наголосити, що Гончар добровольцем пішов на фронт. Йому запропонували роботу в дивізійній газеті, але він відмовився і залишився на

передовій. Тоді він своїм побратимам пообіцяв: "Якщо лишуся живим, розповім про вас, про все, що разом пережито, в походах вистраждано..."

Доречно звернути увагу, що справжнє письменницьке життя для Олесь Гончара розпочалося восени 1946-го. Прийшов Олесь Гончар у літературу з фронту молодим воїном і приніс фронтові поезії. Варто зачитати декілька поезій молодого поета. Однією з них може бути, запропонована поезія.

«Думи про Батьківщину»

Здрастуй, мій сонячний краю,
Ти снишся мені і тут.
Серцем щодня я літаю
До тебе. За бистрий Прут.
Як пишуть листи солдати,
Тужливо стає мені.
Кому ж мені написати,
Якій догукнутись рідні?
Той – мамі, а той – дружині,
Той – сестрам, а той – братам.
А я напишу – Україні!
Сонцю її і степам,
Сивим, як згадки, могилам,
Що тонуть в імлі голубій,
Шляхам, окутаним пилом,
Якими пішли ми в бій.
Бачу далекі вершини
В тумани повитих Карпат.
Може моя то Вкраїна
Біліє черідкою хат?
Слово в бою огрубіле,
У тому краю забрини,
Де вишні в убранні білім
Мене виглядають з війни.

Олесь Гончар (1944 рік)

У 1948 році він дописує останню сторінку трилогії "Прапорonoсці": "Альпи", "Голубий Дунай", "Злата Прага". Сьогодні деякі критики вважають трилогію "Прапорonoсці" надто фальшивою і переобтяженою уславленням партійної ідеології. І все ж таки варто розглядати цей твір як своєрідний документ того часу, а те, що критика побачила в ньому "уславлення визвольної місії радянської армії" і "керівну роль партії в перемозі над ворогом", не повинно перекреслювати гуманістичний пафос твору, його високу поетичну піднесеність і глибокий ліризм, розкриття таких важливих загальнолюдських тем як "краса вірності" (у коханні, дружбі, вірності, обов'язку і Батьківщині) та "звільненню людини" (від фашистів, морального рабства). На тлі творів, сповнених класової ненависті, роман Олесь Гончара варто сприймати як свіжий, повнокровний, де крім теми героїзму, обов'язку, розкривається краса людських переживань, окриленість людської душі.

Саме тому читачі полубили цей роман і його героїв, красивих фізично і духовно у своїх думках і вчинках. Олесь Гончар говорив, що бачить у своїй трилогії можливо деяку недовершеність стилю, дещо молодецьке, запальне, "розхристане", але мають вони і свою перевагу – перевагу молодості, яку вже ніщо не замінить.

Новим кроком у творчій еволюції письменника стає лірико-філософський роман "Людина і зброя", який побачив світ у 1960 році. За цей твір, новаторський за змістом і формою, Олесь Гончар був удостоєний державної премії ім. Тараса Шевченка.

У романі багато автобіографічних штрихів. В основі фабули – справжня історія добровільного батальйону, сформованого із студентів Харківського університету у перші дні війни. У головному героєві роману Богданові Колосовському, пізнаємо одного з товаришів письменника, знаходимо багато рис і самого автора. Тяжка доля спіткала бійців легендарного студбату. З тих 997 чоловік, що прибули до чугуївських таборів перед відправкою на фронт у червні, наприкінці серпня 1941 року залишилося разом з пораненими лише тридцять сім чоловік. "Історики, географи, філологи, - скільки нас полягло на останнім рубежі! – з болем думав Степура, - Кров'ю стікає їхній студбат..." – читаємо на сторінках роману.

Більшість з них загинула на Росі під Каневом, інші були поранені. Після шпиталів вони знову потрапляли на фронт. Така ж тяжка доля спіткала й студбатівця Гончара. Вже у першому бою на Росі Гончар одержав поранення і був відправлений на лікування у глибокий тил, аж до Красноярського шпиталю. Після лікування, знову фронт, знову поранення. У 1942 році під час харківської трагедії солдат Гончар потрапив у полон до концтабору, що містився на Холодній горі у Харкові. Йому пощастило вирватися з полону. Вирвався – і знову до бою. А як воював – свідчать бойові нагороди. Гвардії старший сержант Гончар удостоєний трьох медалей "За відвагу" й орденів Червоної Зірки та Слави III ступеню.

Варто наголосити, що провідний мотив роману – життєствердний. Створивши образи мужніх патріотів – студентів-добровольців та їхніх вірних подруг, Олесь Гончар звеличив просту людину, яка стала на захист Батьківщини. Людину з неперевершеною зброєю – силою духу, впевненістю у правоті своєї справи, відданістю своєму народові.

Уже сам заголовок – "Людина і зброя" – має в собі великий філософський зміст, бо об'єднує два поняття, що породжують і взаємно виключають одне одного. Людина створила зброю, щоб убивати людину. Невже в цьому її високе призначення? "Ні!" – відповідає письменник своїм романом: люди народжуються, щоб жити, любити, пізнавати світ та творити добро.

Олесь Гончар не раз повертається до воєнної тематики і щораз у новому її трактуванні. Це оповідання, новели і роман "Циклон", де відображено, як в умовах гітлерівського концтабору наші військовополонені зберегли гідність.

Особливістю воєнної прози Олеся Гончара є те, що за кожним героєм стоїть глибока правда. У письменника реальна людина стає високохудожнім образом. А це досягається багатючими засобами письменницької уяви. Колись, даруючи двотомник Олесеві Гончару, з висоти свого поетичного обдарування Володимир Сосюра охарактеризував такими двома геніальними рядками творчий образ українського Прапорonoсця: "Тому, хто із вогню приніс натхненне слово і образи живі, освячені вогнем..."

Літературна спадщина Олесея Гончара про війну підтверджує: він виконав обіцянку, дану колись своїм бойовим побратимам.

Українські письменники тривалий час залишалися заручниками режиму і змушені були, аби вижити і зберегти національну літературу, прославляти систему. Правдиві та художньо вартісні твори могли з'явитись тільки в діаспорі, до вузького прошарку українського читача доходили відомості, що там існує інша література про війну, ті твори стали нашим набутком лише за часів незалежної України.

Відкрити таємницю родинного та особистого життя Великого Майстра допоможе **вечір-елегія, присвячена жінкам-берегиням Олесея Гончара "Я повен любові..."**

Життя великого письменника Олесея Терентійовича Гончара осяяне світлом і теплом чотирьох берегинь. Мама, Тетяна Гаврилівна Гончар-Біличенко, подарувавши життя своєму синочкові, померла 26 грудня 1920 року, коли майбутньому письменникові не виповнилося й трьох роців. Батько Терентій Сидорович незабаром привів до хати нову дружину, класичну люту мачуху для дітей напівсиріт Сашка й сестри його Шури.

Через півроку по смерті Сашкової матері його дід, Гаврило Васильович Гончар із села Суха, глава родини Гончарів, сказав сину Якову: "Їдь до Біличенків і без хлопця не повертайся!" Так Сашко опинився в дідуся та бабусі. Хлопчину записали в сільраді на прізвище матеріної родини – Гончар.

Бабуся по матері Пріся, світлий янгол Олесевого дитинства, його перша Берегиня. "Бабуся – найрідніша людина, що була для мене як образ самого народу", - написав письменник про неї. Дитинство Олесея було осяяне теплом і ласкою її серця і голосу. Співала онукові колискові, жаліла, гладила по голівці, купала в любистку і в любові. Розповідала малому Олесеви казки, бувальщини, чувані від старих людей. "У дитинстві я був дуже релігійний. Найперше завдяки бабусі, - напише він пізніше у свій щоденник. – І те почуття, що відтоді лишилося, не раз потім допомагало мені в житті і творчості".

Друга після бабусі Прісини невсипуща Берегиня Олесея – сестра Шура. Та, що втратила його дворічного, не за власним бажанням, а стрілася вже з сімнадцятилітнім харківським студентом.

Олександра Терентіївна розповідає, що Олесь був вихований у християнській вірі, 1933 року купив у бідної чужої бабусі, що потребувала шматочок хліба, Біблію, яка досі лежить на книжковій полиці у ломівській хаті.

Гончар писав: "На фронті йдемо в атаку, навколо мене хлопці, як снопи падають, а мене кулі не беруть. Думаю, це хтось молиться за мене, або бабуся, або сестра..."

Боєць Гончар мав рацію, потерпали за ним обидві його Берегині.

Валентина Данилівна Гончар – третя Берегиня Олесея Гончара – Жінка, яких мало. Вона могла б відбутись як учений, педагог, популярний письменник. Але Богом судилося їй стати... дружиною класика. Це саме про неї він писав: "Я на тебе дивлюсь і не надивлюся. Я тебе люблю і не налюблюсь".

Так вийшло, що Олесь Гончар не присвятив дружині Валентині Данилівні жодного свого твору. Немає й героїнь, де б вона була прототипом. Але в багатьох його новелах, повістях, романах розлито те світле, сонячне і добре, що гріло його майже всі п'ятдесят років їхнього спільного подружнього життя. Найкраще це відображено у найбільш автобіографічному романі "Твоя зоря". Її риси (дружини)

можна зчитувати з багатьох жіночих образів, вимальованих письменником: Софія Заболотна з "Твоєї зорі», Єлька Чечіль із "Собору", Таня Криворучко з "Людини і зброї" – усі вони чимось нагадують ту єдину, кохану й люблячу Олесеву Берегиню.

У великого письменника здіймалися крила до нових і нових творчих злетів, бо за плечима стояла вона, його Муза, Дружина, Секретар. Завжди готова вислухати, друкувати, виправляти, служити спільній справі, що називалася Україна, Література, зрештою, Кар'єра чоловіка. Вона й залишилася такою. І доводить це вже багато років по його смерті, упорядковуючи і видаючи щоденники, листи і книги свого чоловіка.

У липні 1995 року Олесь Гончар не стало. Валентина Данилівна живе вже майже 23 роки без свого коханого. Поет Віктор Корж так написав про горе цієї непоправної втрати: "Солові України принишкли і заніміли, відчувши, що спинилось серце Олесь Гончара, жайвора космосу степового... Тиша всеукраїнська тоді настала. І зорі небесні вдивлялись у морок буття українців: що буде далі? Далі було, що є нині: України, вимріяної Олесем Гончаром, немає. Є лиш гасла, гасла і гасла, негаразди, негаразди і негаразди. Та є Олесь Гончар, який починався як великий українець із малесенького джерельця всесвітньої слави".

Четверта Берегиня – Тетяна Владиславівна Бондаревська (по матері Гончар, двоюрідна племінниця Олесь Гончара). Офіційно її посада називається – директор літературно-меморіального музею-садиби О. Гончара в селі Суха Кобеляцького району. Тетяна Всеволодівна – журналіст, бібліотекар, педагог-вихователь, яка одного дня вирішила залишити всі свої дотеперішні справи і за покликом серця взялася плекати, оберігати, опікуватися культурним осередком, родовим гніздом Олесь Гончара, де малий Олесь провів своє раннє і шкільне дитинство. Тепер це її головна професія і покликання, які сама для себе визначила. Її місія нелегка і почесна.

Доцільним буде проведення **інформаційно-бібліографічного огляду** за романом Олесь Гончара "Собор". Назва може бути такою

**"... Але читач, як сонячна гора,
Стоїть за щире слово Гончара".**

До бібліографічного огляду варто включити різноманітні бібліотечні документи: книги, періодичні видання, відео-, кіно-, фоно-, фотодокументи, електронні видання та інформаційні ресурси.

Цитатою до заходу можуть бути рядки херсонської поетеси Лани Світ:

*"Він схожий на планету
Відкриту та непізнану людьми.
У вічність відійшов, але не канув в Лету...
А поки ми, заплутані в тенетах
Лжеправди, за софітами не бачимо Зорі
І молимося новим ідолам в багеттах,
На сполох б'є Собор Його душі?"*

Олесь Терентійович до свого полудня віку випустив у світ роман "Собор", якому судилася особлива доля: миттєве визнання, двадцятилітнє забуття, нове відродження й після всього цього, навсякчасна шана.

Варто наголосити, що візитівкою кожного літературного твору є його назва. Назва роману "Собор" – метафорична. Який же зміст вклав письменник у назву свого роману, як читачеві потрактувати її. З одного боку, наскрізний образ роману – собор – напівзруйнована пам'ятка козацької архітектури 18 ст., з іншого, собор – символ історичної пам'яті народу, духовності, краси, гармонії, зв'язку поколінь, критерій гідності людського життя, символ самої України, яка у риштованні обіцянок щасливого майбутнього, розтерзана, спустошена, обплутана дротами. Читачі можуть доповнити, сказане бібліотекарем, висловити своє бачення, стосовно назви твору.

Отож, роман прийшов до читача напередодні ювілею. Його вперше опублікували у січні 1968 року в журналі "Вітчизна" (20-ти тисячний тираж), а у березні він з'явився в популярній на той час серії "Романи й повісті" (100-тисячний наклад). Нове художнє полотно відразу привернуло увагу всього суспільства. Можна з упевненістю сказати, що Олесь Терентійович сам собі підготував достойний подарунок до 50-річчя. У своєму листі-відгукові Григій Тютюнник зазначив: «Орлиний, соколиний роман ви написали, роман-набат! О, як засичить ота наша ретроградська гидь, упізнавши себе; яке невдоволення Вам висловлять». Письменник радів, що з'явилися гарні рецензії на його новий твір, проте водночас і тривожився, бо усвідомлював, що дозволив собі багато всього того, що виходило за ідеологічні – радянсько-партійні – рамки. "Почуваю довкола себе зграю літературного вороння (серед них і ті, що вважаються друзями). Не каркають ще, але жадібно вичікують: коли ж буде сигнал? Коли буде команда виклювати йому очі?" Ця команда не забарилася. У пресі з'явилися організовані відгуки "анонімних читачів", які роман рішуче засуджували, навіть не гортаючи його сторінок. Тих, хто позитивно оцінював роман, чекали утиски, звільнення з роботи, залякування.

У вирі сучасних подій, коли мало кого можна подивувати якоюсь сенсацією, коли знято заборони навіть на те, чого не варт виносити на люди, а ліпше ховати в найпотаємніші кутки, коли інтерес до літератури притлумився, "Собор" читають і читають, навіть більше – ним захоплюються, і молодь також. Цей твір – потужний спротив колишній тоталітарній системі й теперішній мистецькій байдужості, моральній занедбаності, свавіллю чиновників різних рангів, немудрих державних мужів.

Показати, що собор в однойменному романі О. Гончара – символ краси, що виходить з історичного буття українського народу й людства допоможе **мистецький вернісаж "Архітектура в романі Олесея Гончара «Собор»"**.

Рекомендуємо як ілюстративний матеріал використати фотографії з праці Вадима Щербаківського "Українське мистецтво", репродукції з художніх альбомів Сергія Васильківського, матеріали альбомів з української архітектури, звернутися до місцевого краєзнавчого матеріалу: церковної архітектури, матеріалів художнього та краєзнавчого музеїв.

Захід радимо розпочати уривком з поеми Павла Тичини "Золотий гомін":

Уночі.
Як Чумацький Шлях сріблясту куряву простеле,
Вийди на Дніпро!
... Над Сивоусим небесними ланами Бог проходить,
Бог засіває.
Падають
Зерна
Кришталевої музики.
З глибини Вічності падають зерна
В душу.
І там, у храмі душі,
Над яким у неосяжній високості в'ються голуби-молитви –
Там,
У повнозвучнім храмі аккордами розцвітають
Натхненними, як очі предків!

Варто повідомити запрошеним, що у романі "Собор" використано переказ про будівництво дерев'яного Троїцького собору в Новомосковську. Зібрав ці письмові документи та усні перекази літописець Запорізького козацтва Дмитро Іванович Яворницький.

Збудований 1778 року Новомосковський собор стоїть досі, незважаючи на зміни часів і поколінь. Не раз його випробовували шквали і буревії. Одного разу під Новомосковськом розгулявся такий буревій, що зривав дахи з будинків, вивертав дуби з корінням, а собор лишився неушкодженим. У ньому, за словами очевидців, тільки панікадило здригалося та зв'язки по кутках рипіли.

На особливу увагу заслуговують в храмі з'єднання веж: складені із соснових і частково дубових брусків, майже ніде не скріплені цвяхами, вони служать опорою одна одній на основі рівноваги, яка вгадана з надзвичайною точністю.

Збудований в час руйнації Запоріжжя – військової твердині України, собор залишився символом духовної твердині, що непідвладна часу. Дивна краса цього храму засвідчує, що у найтяжчі часи прагнення й духовні устремління наших предків були звернені до вічного: краси, добра і любові.

Пропонуємо також включити до заходу невеличку **вікторину**. Запитання можуть бути такими:

- Що нового ви дізналися про будову українських церков?
- Який народний переказ використав О. Гончар у романі "Собор"? (Переказ про будівництво Троїцького собору в Новомосковську).
- Коли будувався собор у Новомосковську? (У кінці XVIII ст., коли Катерина II руйнувала Запорізьку Січ).
- Хто з відомих істориків записав цей переказ? (Літописець Запорізького козацтва Дмитро Іванович Яворницький).

Протягом усього творчого життя Олесь Гончар звертався до малих літературних жанрів – новел та оповідань, ставлячи їх на один філософсько-естетичний щабель з великими прозовими полотнами. Новелістика Гончара – високохудожня частина його творчого доробку. Причому тематика його новел дуже різноманітна. Все письменницьке життя Гончара сповнене спогадів про минулу

війну і вболівань за сучасне та майбутнє людства, про що свідчать новели "Модри Камень" (1946), "Весна за Моравою" (1947), "За мить щастя" (1964), "З тих ночей" (1974), "Плацдарм" (1985) і багато-багато інших.

На прикладі новел та оповідань О. Гончара пропонуємо провести для молодіжної аудиторії **Гончарівські читання "Хранімо сонячно і ревно безсмертне слово гончареве"**, на яких запрошені у неформальній обстановці читатимуть та обговорюватимуть оповідання і новели письменника.

О. Гончар належить до тих письменників, для яких рідне слово – найяскравіше світло на духовному овиді нації, душа і серце її, воно – літопис народу, тобто його минуле, сучасне й майбутнє.

Олесь Гончар мав право на те, щоб рекомендувати іншим, як слід користуватись мовними скарбами. У його художньому і публіцистичному контексті кожне слово на своєму місці, воно доступне читачеві. Сергій Воскресенко справедливо назвав О. Гончара "Моцартом нашої прози", а наш сучасник Ярослав Гоян – "лицарем красного письменства", слово якого "то будить усю планету соборним словом, то звеселяє степовою тронкою, то сонячно святить символікою нації, то зоріє безсмертною лебединою душею". Його розмисли про багатство й силу рідного слова, письменницьку майстерність ніколи не втратять своєї значущості, вони – для епох.

Неабияке значення для формування естетичної концепції в творчості майстра мали фольклорні традиції. Він вільно використовував народнопоетичні джерела у своїх творчих пошуках, підпорядковуючи їх власному стилеві, а в окремих випадках переосмислював їх по новому. У романах Гончара фольклор використовується творчо, тексти збагачені приказками, прислів'ями, піснями, деякими обрядами, які так чи інакше ідейно пов'язані з художньою структурою творів.

Продемонструвати багатство фольклорних традицій допоможе **етнографічна подорож** творами письменника. Назвою до заходу можуть бути слова з виступу О. Гончара на відкритті Установчої конференції Товариства української мови ім. Т. Шевченка 11 лютого 1989 року: **"...Мово, будь! Мово живи і живи"**.

Захід рекомендуємо розпочати словами з щоденникових записів класика: *"Є потяг у сучасної людини до етнографії, до національного, простого, народного... І далі буде. І ще не знаєш, які смаки й захоплення естетичні принесе нам друге і третє тисячоліття. Думаю, що людство майбутнього не раз ще повернеться до кришталевих чистих народних джерел"*.

Олесь Гончар не тільки використовував різноманітні народні пісні у творах та щоденниках, а й часто під час своїх виступів декларував її важливу роль у житті українців. Улюбленими для письменника були саме ліричні пісні. Бібліотекаряю варто звернути увагу, що Гончар неодноразово звертається до них, наприклад, у романі "Прапорнощі" ("Ой, зійди, зійди ясен місяцю"), у новелі "Передчуття океану" ("Тронка") – це чумацькі пісні ("А чумаки йшли, чаєнят знайшли, чаєчку зігнали, чаєнят забрали"), у новелі "Ти літай" ("Тронка") – це колискова пісня матері, що в критичній ситуації виринула з підсвідомості і врятувала пілотові життя. Також радимо прослухати записи цих пісень, під час проведення заходу.

Для ознайомлення користувачів з інтернет ресурсами, що стосуються творчості митця рекомендуємо провести **веб-квест бібліотекою** за назвою **"Сторінками життєтворчості Олесь Гончара"**. Слід наголосити, що веб-квест – це захоплююча подорож в мережі інтернет, яка передбачає запити в різних пошукових системах, отримання досить великого об'єму інформації, її аналіз, систематизація і подальша презентація. Фактично, ця форма роботи є структурою, в якій бібліотекар-координатор формує пошукову діяльність учасників, задає параметри цієї діяльності і визначає її часові межі. При цьому бібліотекар перестає бути "джерелом знань", він лише створює необхідні умови для пошуку інформації. По суті, веб-квест є інтерактивним процесом, у ході якого учасники самостійно придбавають необхідні знання та використовують інтернет ресурси з практичною метою. Така технологія дозволяє працювати в групах (від 3 до 5 чоловік), розвиває конкурентність та лідерські якості учасників, підвищує не тільки мотивацію до процесу здобування інформації, а й відповідальність за результати діяльності та їх презентацію. Бібліотекар знайомить учасників з обраною темою, оголошує маршрут, за яким будуть рухатись учасники веб-квесту та формує декілька груп по 3-5 чоловік. Завдання – знайти якомога більше інформації із заданої теми та презентувати її по закінченні квесту. Команда-переможець визначається журі, до якого входять працівники бібліотеки.

Цю форму роботи можна використовувати за будь-якою темою, головне – мати доступ до інтернету.

Визначити наскільки користуються популярністю серед жителів міста твори письменника допоможе **вулична літературна акція "Що ви знаєте про Олесь Гончара?"**. З цією метою слід вийти на вулицю, в парк з книгами автора, щоб привернути увагу до його творчості і звернутися до пересічних перехожих із запитаннями. (Наприклад: Що Ви знаєте про Олесь Гончара? Який із творів письменника Ви порекомендували б молоді для обов'язкового прочитання? і т. п.) Містяни відповідають на запитання, отримують інформацію про сучасні бібліотечні послуги, візитівки книгозбірні, інформацію про наявність творів Гончара в бібліотеці, символічні призи за правильну відповідь тощо.

Для юних читачів цікавою буде форма роботи за періодичними виданнями – **прес-діалог**, де запрошені мають виконувати роль журналістів. Для цієї форми роботи варто підібрати одну або декілька статей, зміст яких стосується життя та творчості митця (бажано, щоб статті мали проблемний, дискусійний характер). Всі читають її заздалегідь або під час зустрічі. Потім формуються групи по 4-5 журналістів. Запитання складають колегіально і адресують їх іншим групам. Бібліотекар стежить за послідовністю питань і відповідей. Під час заходу рекомендуємо використати буктрейлери та інші відеоматеріали, які у великій кількості можна знайти в мережі інтернет та обговорити їх. Оponentами читачів у прес-діалозі можуть бути професійні журналісти, запрошені на захід.

Прес-діалог можна провести за такими темами: **"Письменник у вирі літературно-політичного життя"**, **"Феномен доби – Олесь Гончар"**, **"Олесь Гончар – у контексті епохи"**.

Також пропонуємо провести літературне ерудит-шоу "Моя філософія: роби людям добро!" за сторінками життя і творчості першого лауреата Шевченківської премії Олесь Гончара.

Для початку аудиторії можна запропонувати літературну загадку про якого з авторів піде мова, зачитавши цитату: *"Він вірив у Бога, сприймав чужий біль як свій, часто відвідував Володимирський собор, дружив із патріархом Мстиславом. Він писав слово Дідусь і Бабуся з великої літери, бо вони для нього – ангели-хранителі, на запитання "звідки родом?" відповідав, що і з Полтавщини, і з Дніпропетровщини, бо "тато і мама помирили". Він – перший лауреат Національної премії України імені Тараса Шевченка, академік АН УРСР, голова Українського республіканського комітету захисту миру, член Всесвітньої ради миру. Він зустрічався з Юрієм Гагаріним та матір'ю Терезою".* То хто це? Звичайно, письменник Олесь Терентійович Гончар.

Далі літературну гру можна провести за таким планом:

1. Шляхами долі:

- Про кого з найрідніших людей так згадував О. Гончар: "Щастя моє і пісня моя... Третій рік мені йшов, і якщо і є про неї згадка десь в дитячій свідомості, то саме як далека пісня, спомин про прекрасну легенду?" (про маму Тетяну Гаврилівну. Померла у 1920 р., не проживши і 30-ти років, підірвавшись на роботі та будівництві нової хати);
- Кого зі своїх родичів письменник порівнював із Гомером, бо приїжджаючи в гості, вона привозила із собою весь епос Ломівки: "різні бувальщини, ломівські історії, міфи, віщі сни ллються з вуст оповідачки невпинною рікою?" (про старшу сестру Шуру);
- Над якою книгою "бабуся й тітки проливали сльози", коли малий Сашко читав їх вечорами? ("Кобзар" Т. Шевченка);
- Чому О. Гончару не вдалося закінчити Харківський університет? (у перші дні війни у складі студентського батальйону добровольцем пішов на фронт).
- У якому творі О. Гончар описав долю друзів-студбатовців, що полягли 1941 р., захищаючи Київ (у романі "Людина і зброя").
- Хто автор книги спогадів про О. Гончара "Я повен любові..." (його дружина Валентина Данилівна Гончар, з якою він прожив у шлюбі майже півстоліття).

2. Дослідник літератури:

- Якому авторові присвячена ювілейна стаття О. Гончара "Безсмертний полтавець"? (І. Котляревському);
- Про яку відому українську авторку кінця ХІХ – початку ХХ ст. говорить О. Гончар у наступних рядках: "Звертаючись... до цього феномена людської стійкості, можемо бачити, якою силою може ставати в людині високість її помислів, значність життєвого ідеалу, безмір любові до свого народу?" (про Лесю Українку);
- Про якого письменника О. Гончар сказав, що він "яблуневий геній України", а який автор, за його визначенням, - "зі степів, де лютували шаблі?" (про П. Тичину, Ю. Яновського);

- Якого автора у передмові до його книжки "Лебеді материнства" О. Гончар назвав "витязем молоді української поезії?" (В. Симоненка).

3. Майстер слова:

- Де і коли розпочався творчий шлях О. Гончара? (у 30-і рр. в Харкові, коли навчався у технікумі журналістики);
- Які твори О. Гончар назвав "конспектами почуттів", "чернетками для майбутніх творів?" (фронтіві вірші);
- Як називався перший повоєнний твір О. Гончара? (новела "Модри Камень");
- Що означає ця назва? (так називається словацьке містечко);
- Скількома мовами світу перекладалися твори О. Гончара? (67-ма мовами).

4. Патріот:

- Про яку трагічну подію в історії України так пише Гончар: "То був наш перший Чорнобиль, за що це все тобі, Україно? Нічого подібного не знали ні поляки, ні чехи, ні навіть румуни – які вони щасливі!... Прийшов мор на всіх людей. Щось подібне – апокаліптичне – тоді почувалось. Перший Чорнобиль України...?" (про голод 1933 року);
- Про яку подію розмірковує О. Гончар у своєму щоденнику (запис від 14 червня 1986 року): "Почуваю себе пасажиром "Титаніка", який пливе назустріч айсбергові! Ось так. Люди довго жили сліпою вірою в силу науки, тепер ця віра розсипається в порох... іноді стан буває такий, що шкодуєш: чому не вбило на війні?" (про Чорнобильську катастрофу);
- Як підтримав О. Гончар у 1990 р. студентів (серед яких була і його онука), які голодували на Хрещатику на знак протесту існуючого уряду? (висловив солідарність у пресі, у привітаннях учасникам конференцій у Вашингтоні та Філадельфії; написав заяву про вихід із КПРС);
- Якого звання О. Гончар удостоєний посмертно у 2005 році? (Герой України).

Увесь близький і далекий світ, до невичерпних цінностей якого мав щастя доторкнутися і який волею долі пізнав у Другу світову війну письменник-фронтвик, а в мирний час усесвітньо відомий майстер слова, громадський діяч Олесь Гончар, постав окремим сюжетом у його "Щоденниках" (маємо 3-томне видання!)

У записах письменника є чимало автобіографічних нотаток, з них можна "зіткати" мозаїку життя і творчості письменника.

Враховуючи, що сучасній молоді до вподоби участь у активному обговоренні різних тем, рекомендуємо саме щоденниковим записам письменника присвятити **круглий стіл**, що може мати назву "**Історія однієї щоденникової нотатки Олесь Гончара**". На захід варто запросити студентів філологів, учнів старших класів, літераторів-краян, представників освітніх та культурних закладів, що цікавляться творчістю О. Гончара.

Олесь Гончар любив молодь, на неї він покладав великі надії у творенні Української держави, і якщо його щоденникові записи знайдуть відгук у читачів, а найперше в юних серцях, то це буде найкращий вінок пам'яті Олесеві Гончару.

Розпочати можна з того, що письменник у своїх записах не міг обійти увагою такого краю, як Донбас. Його досягненням і втратам, радощам і болям присвячено 19 різних за змістовою структурою й художнім оформленням нотаток, що охоплюють півстолітній – 1943-1993 рр. – відтинок часу. Одній із них, датованій 16 червня 1993 року, випала особлива доля.

"Донбас – ідеться в цьому записі, - очевидно спровокований, одурений шовіністами. Не дає вугілля дніпровським металургам, вже гаснуть домни". Це, переконує Гончар, на руку донецьким горлохватам на чолі з "гідким, потворним типом" Чародєєвим, які перехопили парламентську трибуну. Трагізм полягає ще й у тому, що провокаторам не протидіяли, як мало бути, а сприяли своїм мовчанням "наші сміливці-демократи". "Донецькі горлохвати" діяли тоді прицільно, вони в максимально короткий термін сформували донецький клан, що "вирве одне з ключових місць в українській економіці й політиці". Про наслідки ми знаємо, вони – очевидні: страшне зубожіння народу, розкол України, девальвування національних інтересів і цінностей, зовсібічний наступ "Руського міра", анексія Криму, кровопролиття і братовбивство на Донбасі і багато прикрого та болісного.

Над гончаревим щоденниковим записом від 16 червня 1993 року добре потрудилася "людина-невидимка з кольоровим олівцем у міцно стиснутій руці" (цензор). Викреслені були слова про ситуацію, що маємо зараз на Донеччині й Луганщині: "Донбас – це ракова пухлина, то відріжте його, киньте в пельку імперії, хай подавиться! Бо метастази задушать всю Україну! Що дає Донбас нашій духовності, нашій культурі? Ковбасний регіон і ковбасна психологія! Єдину українську школу й ту зацькували... Ні! Хай нас буде менше на декілька мільйонів, але це буде нація. Ми здатні будемо відродитись, увійти в європейську цивілізовану сім'ю... А так ніколи ладу не буде. Буде розбій і вічний шантаж...". Інакше звучала й кінцівка нотатки: "... а наші сміливці-демократи поковтали язика, понапускали в штани – яке жалюгідне видовище". Хто побував у ролі людини-невидимки – невідомо. Важливо те, що "загублений", чи то пак "обчикрижений" текст все ж таки є у виданні «Щоденників». І все це завдяки дружині письменника Валентині Данилівні.

Відразу зауважимо, що серед присутніх знайдуться ті, що стануть на бік Гончара, як і ті, що поповнять ряди його опонентів та критиків. Події дня сущого, який ще вчора не можна було побачити навіть у страшному сні, з'ява ніким не визнаних ЛНР і ДНР, жорстокість, з якою діють сепаратисти і терористи на Донбасі підтверджують, що антиукраїнський дух не вивітрився із свідомості душ і сердець багатьох донбасівців. Отож немає ніяких підстав спростовувати пророчі міркування письменника.

Варто допомогти присутнім спробувати осягнути, що ж приховано за розмислами Олесь Терентійовича – передбачення, провіщення, пророкування, наказ до дії, засторога, емоційний спалах?.. Мабуть, усе злилося тут воєдино, але гору бере правда, а ще причиною є наша пасивність, надмірна довірливість і толерантність, застигла в українських жилах байдужість. Та все ж маємо твердо вірити, що українські сини-патріоти здолають антисинів, а ми вичавимо з себе раба, згуртуємося в потужну націю й достойно увійдемо до європейської цивілізованої сім'ї.

Незмірно тяжче повірити в іншу, виплекану на самому світанку нашої незалежності, мрію і надію Олесья Гончара, що Донбас прозріє, якщо тисячі й тисячі місіонерів рушать із Заходу на Схід, якщо тисячі і тисячі Кирилів і Мефодіїв звершать подвиг духу, подвиг ренессансу, "щоб вся Україна стала Україною".

Пропонуємо Вашій увазі **висловлювання Олесья Гончара**, що стали крилатими і можуть бути використані під час проведення заходів:

"У галактиці людства – маленьке сузір'я людей: його рідна сім'я. Тепле, найдорожче".

"Сім'я – це маленьке людство".

"Крім мов окремих, національних, ще є мова вселюдська – мова серця, мова душі".

"Життя таке летюче... Все з миттєвостей".

"Чорнобиль – це ... крах тотальний, знак того, що цивілізація й людство вичерпали себе".

"Твір – це квітка, яка визріває із стебла. Стебло росте, набирає сили, а приходиться час – воно розвинеться, увінчається квітом. Талант теж виростає з нації, як та квітка із стебла, тому відірвати свою долю від долі нації – означає загинути".

"Є в нас письменники, що коли їх читаєш, хочеться ставати навшпиньки...".

"Без художньої деталі нема письменника".

"...для митців усіх поколінь єдиною константою, величиною незмінною має залишатися правда життя".

"Сучасний тероризм – чи фізичний, чи духовний – для мене такий же огидний, як і фашизм".

"Поезія – в правді й глибині почуття".

"... лиш той щасливий, хто приносить щастя іншим".

"Любов народна так, абикому не дається".

"Нещасна нація, котра не вміє цінувати свої таланти".

"...геній не виникає з нічого".

"Українська пісня безперечно належить до естетичних художніх вершин світової культури".

"Віра просторіша за знання. Віра – людяніша".

"Людина, що вміє, - це чудово, а надто ж тоді, коли вміння несе в собі доброту і радість для інших".

"Музика... журкіт води, що струменить у фонтанах".

"Природа облагороджує, додає снаги".

"Історія все ставить на свої місце".

"Той, хто дорожить правдою, зрештою, ніколи не буде в меншості".

"Людину думка тримає на світі".

"Першопричина трагедії нашого суспільства – криза моральна!"

"Наклеп не може бути думкою".

"Український народ – народ-красолюб!"

"Шаблю вибито з рук, але з серця не вибито дух волі й жадання краси! Наша непокора в цім витворі стане серед степів навіки".

"Перед вічністю ми як діти, випадкові, а може, й самотні".

Не завадило б, якби кожна людина нашого часу володіла мовними скарбами, які залишив у спадок Олесь Гончар, впустила його до своєї душі. З-поміж нас не було б тоді заздрісників, україноненависників, а були б добрі й щирі українці-патріоти, люди інших націй і народностей, котрі волею долі опинилися на нашій благодатній землі, полюбили її серцем і душею. Вони б обов'язково вивчили мову титульної нації, примножували б багатовікові традиції, культурні набутки народу чесного, працьовитого, талановитого, розумного, мудрого, щедрого, народу, для якого звичною нормою стало відчувати чужий біль як свій, допомогати стражденним, ділитися радіщами з усіма, чиє серце до нього прихильне.

Під час підготовки та проведення заходів пропонуємо також скористатися **висловами відомих критиків і літературознавців про Олесь Гончара:**

В. Баранов: "Гончар був і лишається усім нам за приклад великого і справжнього українця. Не за записом у паспорті, у графі "національність". А за гордим прадавнім українським духом, за своїм еством".

Д. Білоус: "Він ніколи нічого не хотів для себе. Був красивий і гордий в юності і в високі свої літа".

М. Бажан: "Гончар – художник світла, його дослідник, зображувач і поет".

І. Бокий: "Доля пророка ніколи не буває легкою. Пророк змушений говорити правду, навіть якщо вона комусь не подобається. Навіть якщо цей хтось – народ".

Д. Гнатюк: "... багато хто хотів би мати таку ж духовну міць, твердість характеру і послідовність у своїх діях".

Л. Голота: "Лице степу – це лице української землі. А обличчя Олесь Гончара – це лик українця ХХ століття".

С. Кириченко: "Так, Україна має сина з планетарним ім'ям – Олесь Гончара".

Г. Ломідзе: "Олесь Гончар шукає сильне, поетичне, непокірне, бунтівливе, незаплямоване, піднесене, красиве, творче в людині".

Р. Лубківський: "Мабуть, після Максима Рильського Олесь Гончар єдиний зумів у найскладніших умовах (імперська потуга Москви на знищення української мови ставала щораз нахабнішою і цинічнішою) відверто й послідовно обстоювати її право на функціонування в усіх сферах суспільного життя, на історичну перспективу".

О. Лупій: "... Олесь Гончара не подолало пережите. Мінялися фронти й вороги, для них він лишався мішенню, але не здавався. Воїн – завжди воїн..."

Ю. Мушкетик: "Я переконаний: якби на 1991 рік Олесь Гончар був молодший, здоровіший, він би й став гетьманом України, гетьманом справжнім, провідником нації, й то не важливо, як би називалась та посада – президентською, голови всіх об'єднаних партій, голови народних зборів. Він і так був одним із духовних провідників нації й залишився таким у пам'яті всіх справжніх українців – одним із найкращих громадян і синів України".

Д. Павличко: "Слово для Гончара – жест мислі. Він не любить надмірної жестикуляції, бо вона – письменник добре знає – зводить нанівець образну впливовість думки".

І. Цюпа: "Людина високої честі, шляхетної вдачі і доброго серця, він мужньо зносив удари долі і всіма силами прагнув захистити молоді таланти, що вливалися в

літературні лави у шістдесяті – на початку сімдесятих років, від переслідувань і всіляких намагань перетворити їх на слухняних adeptів режиму".

Олесь Гончар ще належно не прочитаний. Всі його твори рівновеликі. Перечитуючи, щоразу відкриваєш щось нове. Скільки в них мудрих філософських узагальнень і підтексту! Майбутнім поколінням письменник відкриває правду минулого. Новели "Кресафт", "Чорний яр", "Геній в обмотках" оголять для читачів облудність гасла тоталітарної системи "Все для блага людини!"; роман "Собор" розкриється новими несподіваними гранями, застерігатиме від проявів бездуховності, войовничого дикунства, руйнацій святинь. "Твоя зоря" засвітиться благородством, людяністю, шляхетністю українського характеру, носієм кращих рис якого був сам Олесь Гончар.

Письменник вірив у перемогу сили добра, у відродження духовності свого народу, в його непереможне прагнення до свободи. У могутній пропаганді цього своїм словом – сенс творчості й громадської діяльності митця. Його ім'я житиме в подальших поколіннях як символ безмежної любові до України, до її народу, історії мови, як заклик до соборності і високої духовності.

Відійшов у вічність Олесь Гончар.

Упала духовна опора, що на верховині другого тисячоліття тримала українське небо. Але Олесь Гончар не був, а є! І сьогодні він найвеличніша особистість нашого часу. І через десять, двадцять років він буде нашим сучасником, бо це з його уст новітня Україна підхопила слова про рідну мову, суверенітет, незалежність України, щастя народитися українцем. **«Найвища краса – краса вірності»**, - сказав він вустами своїх героїв і сам був утіленням цієї краси і правди.

Погоджуємось з кожним словом Яреми Гояна про Олесь Гончара:

"Слухаймо Олесь Гончара – слухаймо уважно його соборне слово, як віщий голос тронки в українському степу, слухаймо душею, і чи не відкриється велика тайна, яку він лишив нам, суцям, і всім прийдешнім у дивному-предивному чарі-слові.

Слухаймо Олесь Гончара – і, може, білі та голубі вітри принесуть з вічності останній крик убитого лебедя над піщаною косою в морі, який розбивав груди і будив Україну; відповідь на передсмертний стогін в нічному степу хлібороба Кресафта, який німо питав у світу: "А в чому річ?" – і будив Україну; заповітне слово дипломата, українця Кирила Заболотного перед вічним польотом у небеса, заглушене для людства ревом літаків, слово, яке прийде від сонця, впаде дощами на рідну землю, проросте буйним колосом і засвітить нам коло серця Україну.

Слухаймо Олесь Гончара – він навіть смертю своєю, на останній путі у вічність зібрав нас у народ, як небесно-золота хоругва, і заповітно прошептав, як молитву: "...Бережіть Україну". А Мати-Україна в глибокій тузі ховала свого Сина, ридало небо теплими липневими сльозами, святий хрест на соборі перехрестив свіжу могилу біля заплаканого вікна – той тихий вічний дім на Байковій горі, що довго болітиме Україні."

Скотилося за небосхил сонце Олесь Гончара, а в небесах любові до України світять народові його праведні слова як остання молитва на землі. Ось запис у щоденнику за десять днів до відходу у вічність – 4 липня 1995 року: *"Дякую Богові, що дав мені народитися українцем"*.

Слухаймо Олеся Гончара – то голосом сина говорить із своїм народом апостол духу.

Олесь Гончар – суций. Він з нами. Ми любимо його ще з більшою ніжністю. І навіть на нашу сльозу відгукується він тихим усміхом, як усміхаються небові поля Полтавщини і Придніпров'я. Гляньте в небо України – в ньому Гончареві усміхнені птиці...

І тепер перед нашими очима – усміхнене, натхненне обличчя напрочуд ніжної, мужньої і мудрої людини.

Олександр Білаш

О. Гончару

Як Вас любили всі, Олесю!
І я між них у тім числі.
Чи то в Карпатах, чи в Одесі,
Чи на Дунаї, чи на Пслі –

Здається, що нема землі
Чи навіть закутка глухого,
Де б не яснились Ви на тлі,
Що ґрунтувалося для Бога.

У Вас тепер одна дорога...
До неї йшли Ви напростець.
Вже ні одна пересторога
Не віщуватиме кінець.

Як Вас любили всі, Олесю!
Здається, навіть вороги...
Бо Ви були як чисте плесо
Серед болотної нудьги.

Нехай покриють незабудки
Останній шлях, останню путь.
Щоб Ваші всі слова-набутки
Лишились нам на незабуть...

Твори Олеся Гончара

- Гончар О. Т. Твори : у 12 т. / О. Т. Гончар. – Київ : Наукова думка, 2001. – 576 с.
- Гончар О. Т. Твори : в 7 т. / О. Т. Гончар. – Київ : Дніпро, 1987. – 550 с.
- Гончар О. Т. Вибрані твори у 4 т. / О. Т. Гончар. – Київ : Сакцент Плюс, 2005. – 544 с.
- Гончар О. Твори : в 2 т. / О. Гончар. – Київ : Дніпро, 1983. – 583 с.
- Гончар О. Т. Щоденники : у 3 т. / О. Т. Гончар. – Київ : Веселка, 2002. – 455 с.

Літературознавчі статті про Олеся Гончара

- Абліцов В. Олесь Гончар: в Дніпропетровську я почав існувати для наших жерців літературних / В. Абліцов // Слово Просвіти. – 2013. – 25 квіт.-1 трав. – С. 14.
- Бакуменко О. З вогню натхненне слово... / О. Бакуменко // Українська літературна газета. – 2013. – 5 квіт. – С. 1, 2-3.
- Бернакевич Л. "Людина, що несла на собі трагічний тягар..." / Л. Бернакевич // Слово Просвіти. – 2013. – 11-17 квіт. – С. 8.
- Білоконь С. Собори душ наших / С. Білоконь // Слово Просвіти. – 2014. – 23-29 жовт. – С. 12-13.
- Букет Є. З його ім'ям / Є. Букет // Слово Просвіти. – 2013. – 28 берез.-3 квіт. – С. 12.
- Галич В. Витоки журналістської творчості Олеся Гончара / В. Галич // Рідний край. – 2008. – № 1. – С. 71-75.
- Галич О. Олесь Гончар і західно-слов'янські літератури: щоденникова рецепція / О. Гончар // Київська старовина. – 2011. – № 3. – С. 154-159.
- Грабовський С. Олесь Гончар: людина, яка змогла стати вільною / С. Грабовський // День. – 2015. – 10-11 лип. – С. 8.
- Кир'ян Н. Бережіть собори своїх душ: круглий стіл на тему "Олесь Гончар і українська мова" / Н. Кир'ян // Слово Просвіти. – 2011. – 14-20 квіт. – С. 12.
- Комаренко Н. Живе – хто іскрить: (урок-спогад про Олеся Гончара) / Н. Комаренко // Українська мова і література в школі. – 2012. – № 5. – С. 47-51.
- Копусь О. Перифрази як елемент концептуальної картини світу в романах Олеся Гончара / О. Копусь // Дивослово. – 2013. – № 1. – С. 33-37.
- Лабінський М. На бистрині життя (Олесь Гончар) / М. Лабінський // Пам'ять століть. – 2008. – № 3. – С. 104-107.
- Мелешко В. Олесь Гончар: прагнення до цілісності / В. Мелешко // Рідний край. – 2008. – № 1. – С. 3-9.
- Мельничук А. Дружина класика / А. Мельничук // Слово Просвіти. – 2008. – 2-8 квіт. – С. 10.
- Мельничук А. Незгасна зоря Олеся Гончара / А. Мельничук // Літературна Україна. – 2015. – 23 лип. – С. 6.
- Мельничук А. Олесева берегиня / А. Мельничук // Жінка. – 2012. – № 8. – С. 14-15.
- Олтаржевська Л. "Конспекти почуттів", написані в окопах / Л. Олтаржевська // Україна молода. – 2013. – 3 квіт. – С. 12.

Панасюк К. І словом і кулею... / К. Панасюк // Військо України. – 2014. – № 4. – С. 34-37.

Степаненко М. Випробування любов'ю / М. Степаненко // Слово Просвіти. – 2011. – 14-20 лип. – С. 13.

Степаненко М. "Життя прожити – яке це велике і многотрудне мистецтво". Олесь Гончар про самого себе, свій родовід, свою сім'ю / М. Степаненко // Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах. – 2008. – № 4. – С. 100-109; № 5. – С. 116-120; № 6. – С. 109-113.

Степаненко М. Олександрі Сові-Гончар – 100: (до високого ювілею сестри Олесь Гончара) / М. Степаненко // Вивчаємо українську мову та літературу. – 2014. – № 10-11. – С. 57-60.

Степаненко М. Олесь Гончар про "духовний код нації": до 95-річчя від дня народження письменника / М. Степаненко // Українська мова й література в сучасній школі. – 2013. – № 4. – С. 6-12.

Степаненко М. Прикро, але факт...: (історія однієї щоденникової нотатки Олесь Гончара) / М. Степаненко // Літературна Україна. – 2015. – 19 лют. – С. 12.

Степаненко Н. Про один із ювілеїв незабутнього Олесь Гончара / Н. Степаненко // Вивчаємо українську мову та літературу. – 2013. – № 10. – С. 2-7.

Степаненко Н. Ювілей Олесь Гончара "під тиском в тисячу атмосфер" / Н. Степаненко // Дивосвіт. – 2013. – № 2. – С. 2-5.

Степовичка Л. Жінки-берегині Олесь Гончара / Л. Степовичка // Слово Просвіти. – 2013. – 21-27 берез. – С. 10-11.

Степовичка Л. Роздвоєність письменницької свідомості як феномен тоталітарної доби (роздуми про життя і творчість О. Гончара) / Л. Степовичка // Рідний край. – 2008. – № 2. – С. 80-87.

Терен Т. Сім сучасників Євгена Сверстюка / Т. Терен // Україна молода. – 2013. – 20-21 верес. – С. 18-19.

Шлапак Я. Лицар правди і краси / Я. Шлапак // Демократична Україна. – 2015. – 10 лип. – С. 8.

Електронні ресурси

Гончар Олесь Терентійович [Електронний ресурс] // Вікіпедія : вільна енциклопедія : [сайт]. – Текст і граф. дані. – Б. м., 2018 – . – Режим доступу : https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%93%D0%BE%D0%BD%D1%87%D0%B0%D1%80_%D0%9E%D0%BB%D0%B5%D1%81%D1%8C_%D0%A2%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%BD%D1%82%D1%96%D0%B9%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%87 (дата звернення : 22. 01. 2018). – Назва з екрана.

Олесь Гончар – Біографічні дані – Письменник [Електронний ресурс] : [сайт]. – Текст і граф. дані. – Б. м., 2017 – . – Режим доступу : <http://www.ukrlit.net/biography/gonchar1.html> (дата звернення : 22. 01. 2018). – Назва з екрана.

Гончар Олесь Терентійович – Вікіцитати [Електронний ресурс] // Вікіпедія : вільна енциклопедія : [сайт]. – Текст і граф. дані. – Б. м., 2016 – . – Режим доступу : : https://uk.wikiquote.org/wiki/%D0%93%D0%BE%D0%BD%D1%87%D0%B0%D1%80_%D0%9E%D0%BB%D0%B5%D1%81%D1%8C_%D0%A2%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%BD%D1%82%D1%96%D0%B9%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%87 (дата звернення : 22. 01. 2018). – назва з екрана.

Науково-аналітичне видання

***"Олесь Гончар – сумління України,
любов пречиста, пісня і зоря..."***

*Інформаційно-методичні матеріали до 100-річчя від дня народження
О. Т. Гончара*

Автор-укладач Наталія Іванівна Фенько

Редактор
Комп'ютерна верстка
Відповідальна за випуск

С. В. Сичова
О. М. Якубовський
М. Г. Максименко

Підписано до друку 18.02.2018.28 стор. Тираж 3 прим.
Обласна бібліотека для юнацтва імені Олесь Гончара
36039, м.Полтава, вул. Гончара, 25а
<http://libgonchar.org> E-mail: pobugonchara@ukr.net